

<https://doi.org/10.62837/2026.2.466>

**SEVINC MIRHƏSƏNLİ**  
**ADNSU nəzdində Sənaye və Texnologiya kolleci**

**BƏXTİYAR VAHABZADƏNİN HƏYAT YOLU VƏ**  
**YARADICILIĞININ ƏSAS MƏRHƏLƏLƏRİ**

**Xülasə**

Bu məqalə XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən biri olan Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığına həsr edilmişdir. Şairin poetik irsi milli-mənəvi dəyərlərin qorunması, ana dilinə sevgi, azadlıq ideyaları və vətəndaş mövqeyi baxımından Azərbaycan ədəbiyyatında mühüm yer tutur. Məqalədə Bəxtiyar Vahabzadənin həyat yolu və yaradıcılığının əsas mərhələləri, poeziyasının ideya-tematik xüsusiyyətləri, eləcə də onun dramaturji və publisistik fəaliyyətinin ədəbi prosesdə rolu geniş şəkildə təhlil olunur. Şairin əsərlərində milli kimlik, tarixə münasibət, xalqın taleyi və mənəvi azadlıq problemlərinin necə bədii həll tapdığı konkret nümunələr əsasında araşdırılır. Eyni zamanda, Vahabzadə yaradıcılığının gənc nəslin vətənpərvərlik ruhunda tərbiyəsində oynadığı rol vurğulanır. Məqalədə istifadə olunan elmi mənbələrə istinad edilməklə şairin yaradıcılığına ədəbiyyatşünaslıq baxımından obyektiv yanaşma təqdim olunur. Araşdırma nəticəsində Bəxtiyar Vahabzadənin yalnız bir şair kimi deyil, həm də milli düşüncənin formalaşmasında mühüm rol oynayan ictimai xadim kimi Azərbaycan mədəniyyət tarixində özünəməxsus mövqeyə malik olduğu qənaətinə gəlinir.

***Açar sözlər:** Poetik irs, Azərbaycan poeziyası, milli-mənəvi dəyərlər, ana dili, vətənpərvərlik*

Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində elə sənətkarlar vardır ki, onların yaradıcılığı yalnız bədii-estetik dəyəri ilə deyil, eyni zamanda milli düşüncənin formalaşmasına təsiri ilə seçilir. Bəxtiyar Vahabzadə məhz bu cür sənətkarlardandır. Onun poeziyası xalqın taleyi, ana dilinin müqəddəsliyi, azadlıq və istiqlal ideyaları ilə sıx bağlıdır. XX əsrin ikinci yarısında formalaşan ictimai-siyasi mühit şairin yaradıcılığında dərin izlər buraxmış, onun əsərləri milli özünüdərk prosesinin bədii ifadəsinə çevrilmişdir. Vahabzadə poeziyasında şəxsi hisslər ümummilli duyğularla vəhdət təşkil edir ki, bu da onu oxucuya daha yaxın və təsirli edir.

Bəxtiyar Vahabzadənin həyat yolu onun yaradıcılıq dünyasının formalaşmasında həlledici rol oynamışdır. Şairin yaşadığı ictimai-siyasi mühit, şahidi olduğu tarixi hadisələr, eləcə də milli-mənəvi dəyərlərlə zəngin ailə tərbiyəsi onun dünyagörüşünün əsasını təşkil etmişdir. Bu amillər yalnız şairin düşüncə tərzini deyil, eyni zamanda onun sənətə münasibətini, sözə verdiyi dəyəri və milli məsələlərə yanaşma tərzini də müəyyənləşdirmişdir. Mənim fikrimcə, Bəxtiyar

Vahabzadənin yaradıcılığını dərk etmək üçün onun həyat yolunu ayrıca və dərinlən təhlil etmək zəruridir, çünki bu iki xətt bir-birindən ayrılmazdır.

Uşaqlıqdan etibarən Bəxtiyar Vahabzadə Azərbaycan xalqının folklor və ədəbi ənənələri ilə yaxından tanış olmuş, xalqın şifahi yaradıcılığı, bayatıları, dastanları və aşiq poeziyası onun poetik dünyasında mühüm iz buraxmışdır. Bu təsirlər sonradan şairin dilinin sadəliyində, obrazlarının canlılığında və fikirlərinin xalq ruhuna yaxınlığında özünü göstərmişdir. Klassik Azərbaycan ədəbiyyatının Nizami Gəncəvi, Füzuli, Nəsimi kimi böyük nümayəndələrinin əsərləri onun estetik zövqünü formalaşdırmış, eyni zamanda xalq ədəbiyyatının poetik imkanları onun yaradıcılıq metodu üçün zəngin material olmuşdur (1, s.65). Mənim qənaətimə görə, Vahabzadə klassik irsi sadəcə təqlid etməmiş, onu müasir düşüncə ilə sintez edərək yeni poetik nəfəs qazandırmışdır.

Ədəbiyyatşünasların fikrincə, Bəxtiyar Vahabzadənin erkən dövr yaradıcılığında lirizm aparıcı mövqeyə malikdir. Bu mərhələdə qələmə alınmış şeirlərdə insanın daxili aləmi, sevgi duyğuları, təbiət gözəlliklərinə heyranlıq, həyatın mənəvi tərəfləri xüsusi yer tutur. Şair bu dövrdə daha çox fərdi hissləri, şəxsi müşahidələri və insan ruhunun incə çalarlarını ön plana çəkir. Onun şeirlərində səmimilik, duyğuların təbii axını və emosional dərinlik açıq şəkildə hiss olunur. Mənim fikrimcə, bu lirizm Bəxtiyar Vahabzadənin dünyaya humanist baxışını və insan mənəviyyatına verdiyi yüksək dəyəri əks etdirir.

Bu mərhələnin diqqətçəkən cəhətlərindən biri də şairin oxucu ilə qurduğu səmimi münasibətdir. O, şəxsi duyğularını yalnız özünə məxsus hisslər kimi təqdim etmir, onları ümumbəşəri hisslər səviyyəsinə yüksəldərək hər bir oxucunun öz daxili dünyasında tapa biləcəyi emosiyalarla əlaqələndirir. Məhz bu xüsusiyyət onun erkən dövr poeziyasını oxucuya yaxınlaşdırır və şeirlərin təsir gücünü artırır. Məncə, bu lirizm eyni zamanda şairin daxili saflığını, həyat hadisələrinə qarşı həssas və duyarlı münasibətini də açıq şəkildə ortaya qoyur.

Lakin zaman keçdikcə Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığında ciddi ideya dəyişikliyi müşahidə olunur. Şair tədricən yalnız fərdi hisslərin ifadəsi ilə kifayətlənmir, cəmiyyətin qarşısında duran problemlərə, xalqın taleyinə və milli məsələlərə daha geniş miqyasda yanaşmağa başlayır. Bu mərhələdə onun poeziyasında ictimai mövzular ön plana çıxır, vətəndaşlıq mövqeyi daha aydın və prinsiplial şəkildə ifadə olunur. Mənim fikrimcə, bu keçid şairin həm şəxsi dünyagörüşünün, həm də ictimai məsuliyyət hissini yetkinləşməsi ilə bağlıdır.

Bəxtiyar Vahabzadə ictimai problemləri, milli azadlıq ideyalarını, xalqın tarixi taleyini və dövlətin gələcək inkişaf perspektivlərini öz əsərlərində cəsarətlə əks etdirmişdir. O, poeziyanı yalnız estetik zövq mənbəyi kimi deyil, həm də cəmiyyətə təsir göstərən güclü ideoloji vasitə kimi dəyərləndirmişdir (1, s.66). Şairin bu mövqeyi onun yaradıcılığında sözün məsuliyyətini dərk etdiyini göstərir. Mənim fikrimcə, məhz bu mərhələdən sonra Bəxtiyar Vahabzadə poeziyası milli şüurun

oyanışında, ictimai düşüncənin formalaşmasında və vətəndaş mövqeyinin möhkəmlənməsində mühüm rol oynamağa başlamışdır. Onun şeirləri oxucunu yalnız duyğulandırmaqla kifayətlənmir, eyni zamanda düşündürür və fəal mövqeyə səsləyir.

Bu dəyişiklik təsadüfi deyildi. XX əsrin ikinci yarısında Azərbaycan xalqı milli özünüdərk prosesinin mürəkkəb və ziddiyyətli mərhələsini yaşayırdı. Dövrün ideoloji və siyasi basqıları şairi milli mövqeyini açıq şəkildə ifadə etməyə sövq etmişdir. Məncə, bu mövqə böyük mənəvi cəsarət tələb edirdi və hər bir sənətkar buna hazır deyildi. Bəxtiyar Vahabzadənin poeziyasında ictimai və milli məsuliyyət yükü ideya məzmununu daha da gücləndirmişdir. Ədəbiyyatşünaslar qeyd edirlər ki, onun əsərlərində insanın şəxsi duyğuları ilə ictimai və milli düşüncəsi vəhdət təşkil edir və bu xüsusiyyət şairin yaradıcılığını dövrün mənəvi salnaməsinə çevirir (1, s.68).

Bundan əlavə, Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığında formaya xüsusi diqqət yetirmişdir. Onun poetik dilinin zənginliyi, ritm və intonasiyanın dəqiqliyi, obrazlı ifadə vasitələrinin məqsədyönlü istifadəsi şeirlərinin təsir gücünü artırmışdır. Mənim fikrimcə, forma ilə məzmunun bu ahəngdar vəhdəti Vahabzadə poeziyasını oxucu üçün həm anlaşılın, həm də düşündürücü etmişdir. Beləliklə, şairin həyat yolu, yaşadığı mühit, klassik və xalq ədəbiyyatına münasibəti, eləcə də ictimai-siyasi reallıqlara duyarlı yanaşması onun yaradıcılığının həm ideya, həm də forma baxımından dərinliyini təmin etmişdir (1, s.70).

Məhz bu amillər Bəxtiyar Vahabzadə poeziyasını yalnız estetik hadisə deyil, eyni zamanda milli düşüncənin inkişafında mühüm rol oynayan ədəbi fenomenə çevirmişdir. Onun əsərləri Azərbaycan ədəbiyyatının zənginliyini nümayiş etdirməklə yanaşı, gənc nəslin milli-mənəvi dəyərlərə bağlı ruhda formalaşmasına təsir göstərən mühüm mənbədir (1, s.72).

Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığının əsas ideya sütunlarından biri milli kimlik və ana dili məsələsidir. Şair üçün ana dili sadəcə ünsiyyət vasitəsi deyil, xalqın tarixi yaddaşını, mənəvi dəyərlərini və milli varlığını yaşadan əsas amildir. Onun poeziyasında ana dili milli dirənişin və mənəvi müstəqilliyin rəmzi kimi təqdim olunur. Mənim fikrimcə, bu yanaşma şairin milli kimlik məsələsinə nə qədər dərinlən və məsuliyyətlə yanaşdığını göstərir.

Şairin şeirlərində ana dilinə münasibət dərin sevgi və məsuliyyət hissi üzərində qurulmuşdur. O, dilin arxa plana keçirilməsini milli yaddaşın zəifləməsi kimi dəyərləndirir. Bu baxımdan ana dili mövzusu Vahabzadə yaradıcılığında milli kimliyin qorunması uğrunda aparılan mənəvi mübarizənin bədii ifadəsinə çevrilir. Onun poetik nümunələrində dil anlayışı xalqın azadlığı və müstəqil düşüncəsi ilə sıx əlaqədə təqdim olunur.

Tədqiqatçılar qeyd edirlər ki, Bəxtiyar Vahabzadə ana dilini milli azadlığın və müstəqil düşüncənin əsas rəmzi kimi qiymətləndirmişdir (2, s.112). Şair üçün ana dili sadəcə ünsiyyət vasitəsi deyil, xalqın tarixi yaddaşını, milli varlığını və mənəvi

bütövlüyünü yaşadan əsas dayaqlardan biri olmuşdur. O, ana dilinə münasibəti ilə milli kimliyin qorunmasının yalnız siyasi və ya hüquqi deyil, eyni zamanda mənəvi məsələ olduğunu ön plana çəkmişdir. Mənim fikrimcə, Vahabzadənin bu mövqeyi onun yaradıcılığının ideya xəttində xüsusi yer tutur və şairin milli düşüncə sistemini aydın şəkildə əks etdirir.

Şairin bu mövqeyi sovet ideoloji çərçivələri daxilində olduqca cəsarətli və prinsipial addım hesab olunur. Həmin dövrdə milli dəyərlərin, xüsusilə də ana dilinin açıq şəkildə müdafiəsi müəyyən ideoloji risklər daşıyırdı. Buna baxmayaraq, Bəxtiyar Vahabzadə dil məsələsində güzəştə getməmiş, bu mövzunu həm poetik, həm də ictimai baxımdan ardıcıl şəkildə gündəmdə saxlamışdır. Məncə, bu fakt onun yalnız istedadlı şair deyil, eyni zamanda cəmiyyət qarşısında məsuliyyət daşıyan, sözün gücünə inanan ziyalı olduğunu sübut edir. O, ana dili məsələsini şəxsi yaradıcılıq mövzusu səviyyəsindən çıxararaq ümummilli problem kimi təqdim etmişdir.

Bəxtiyar Vahabzadə Azərbaycan ədəbiyyatında dramaturq və publisist kimi də mühüm mövqeyə malikdir. Onun dramaturji yaradıcılığında milli tarixə, xalqın keçmişinə və tarixi şəxsiyyətlərin taleyinə xüsusi yer ayrılır. Bu əsərlərdə keçmiş hadisələr sadəcə tarixi fakt kimi təqdim olunmur, müasir dövrün problemləri ilə əlaqələndirilərək bədii ümumiləşdirmə aparılır. Şair bu yanaşma vasitəsilə oxucunu yalnız keçmişə xatırlamağa deyil, həm də bu tarixi təcrübədən nəticə çıxarmağa çağırır. Bu baxımdan onun dramaturji əsərləri tarixi yaddaşın qorunmasında mühüm rol oynayır (3, s.78).

Publisistik yazılarında isə Bəxtiyar Vahabzadənin ictimai mövqeyi daha açıq və konkret şəkildə ifadə olunur. Bu yazılarda o, cəmiyyətin aktual problemlərinə biganə qalmır, milli maraqların müdafiəsi, mənəvi dəyərlərin qorunması və ictimai şüurun formalaşması məsələlərinə prinsipial yanaşma nümayiş etdirir. Mənim fikrimcə, şairin publisistik fəaliyyəti onun poeziyasını və dramaturgiyasını tamamlayaraq yaradıcılığını bütöv bir ideya sisteminə çevirir. Bu isə Bəxtiyar Vahabzadəni təkcə ədəbiyyat adamı deyil, həm də milli düşüncənin fəal daşıyıcısı kimi təqdim etməyə əsas verir.

Aparılan araşdırma göstərir ki, Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığı Azərbaycan ədəbiyyatında milli-mənəvi dəyərlərin qorunması və təbliği baxımından xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Onun poeziyası, dramaturgiyası və publisistikası bir-birini tamamlayaraq bütöv ideya sistemini formalaşdırır. Şairin əsərlərində ana dilinə sevgi, vətənpərvərlik, azadlıq və mənəvi məsuliyyət anlayışları aparıcı yer tutur. Mənim fikrimcə, Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığı yalnız ədəbi irs deyil, həm də milli düşüncənin formalaşmasında mühüm mərhələdir. Onun əsərləri bu gün də aktuallığını qoruyur və gənc nəslin mənəvi tərbiyəsində əvəzsiz rol oynayır.

## İSTIFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT

1. Bəxtiyar Vahabzadə. Seçilmiş əsərləri. Bakı: Yazıçı, 2004. 264s
2. Məmmədov, C. Azərbaycan poeziyasında milli ideya. Bakı: Elm, 2010. 168s
3. Axundov, T. Müasir Azərbaycan dramaturgiyası. Bakı: Nurlan, 2008. 122s
4. Əliyeva, N. Bəxtiyar Vahabzadə və ana dili problemi. Bakı: Təhsil, 2012. 221s
5. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. Bakı, 2007. 306s
6. Həsənlı, İ. XX əsr Azərbaycan şeiri. Bakı: Şərq-Qərb, 2009. 144s
7. Qasımov, F. Milli düşüncə və poeziya. Bakı: Elm və Təhsil, 2015. 342s
8. Vahabzadə, B. Publisistik yazılar. Bakı: Azər nəşr, 2006. 179s

SEVINJ MIRHASANLI

### THE LIFE PATH AND MAIN STAGES OF BAKHTIYAR VAHABZADEH'S CREATIVITY

#### SUMMARY

This article is dedicated to the work of Bakhtiyar Vahabzadeh, one of the prominent representatives of Azerbaijani literature of the 20th century. The poet's poetic heritage occupies an important place in Azerbaijani literature in terms of the preservation of national and spiritual values, love for the native language, ideas of freedom and civic position. The article comprehensively analyzes the life path and main stages of Bakhtiyar Vahabzadeh's creativity, the ideological and thematic features of his poetry, as well as the role of his dramaturgical and journalistic activities in the literary process. It examines how the problems of national identity, attitude to history, the fate of the people and spiritual freedom find artistic solutions in the poet's works on the basis of specific examples. At the same time, the role played by Vahabzadeh's creativity in the upbringing of the younger generation in the spirit of patriotism is emphasized. The article presents an objective approach to the poet's creativity from the point of view of literary criticism, referring to the scientific sources used. As a result of the research, it is concluded that Bakhtiyar Vahabzadeh has a unique position in the history of Azerbaijani culture not only as a poet, but also as a public figure who played an important role in the formation of national thought.

**Keywords:** *Political heritage, Azerbaijani poetry, national-spiritual values, native language, patriotism*

**СЕВИНДЖ МИРГАСАНЛИ**  
**ЖИЗНЕННЫЙ ПУТЬ И ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ ТВОРЧЕСТВА**  
**БАХТИЯРА ВАХАБЗАДЕ**

**РЕЗЮМЕ**

Данная статья посвящена творчеству Бахтияра Вахабзаде, одного из выдающихся представителей азербайджанской литературы XX века. Поэтическое наследие поэта занимает важное место в азербайджанской литературе в плане сохранения национальных и духовных ценностей, любви к родному языку, идей свободы и гражданской позиции. В статье всесторонне анализируется жизненный путь и основные этапы творчества Бахтияра Вахабзаде, идеологические и тематические особенности его поэзии, а также роль его драматургической и журналистской деятельности в литературном процессе. На конкретных примерах рассматривается, как проблемы национальной идентичности, отношения к истории, судьбы народа и духовной свободы находят художественные решения в произведениях поэта. При этом подчеркивается роль творчества Вахабзаде в воспитании молодого поколения в духе патриотизма. В статье представлен объективный подход к творчеству поэта с точки зрения литературной критики, с использованием научных источников. В результате исследования сделан вывод, что Бахтияр Вахабзаде занимает уникальное место в истории азербайджанской культуры не только как поэт, но и как общественный деятель, сыгравший важную роль в формировании национальной мысли.

***Ключевые слова:** Политическое наследие, азербайджанская поэзия, национально-духовные ценности, родной язык, патриотизм*

**Rəyçi: filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Şakir Cəfərov**